

FELSEFE VE İÇTİMAİYAT MECMUASI

Müdürü :	Türk Felsefe Cemiyetinin	Müessisi :
Memet Servet	resmî organıdır .	Agâh Sırrı

Bu sayıda :

Mukaddime	Müdüriyet
Tedrisî kısım :	
Fizikte usûl	M . İlhamî
Riyasî İlimlerde usûl	Hatemi. Seni
Dinî içtimaiyat	Hilmi ziya
Kymetlerin tefaruku	Nuset Servet
Ruhiyat meseleleri.	Muzaffer Şerif
Tahlil ve tenkit kısmı	
İstatistik ve tecrübe	H . Z .
Mecellei umuru belediye	Ali kâmi
Usûl hakkında nutuk	Z . Fahri

İlave

« Türk Mantıkçıları »

Prof . Memet Ali Aynî

(Türk Felesefe Cemiyetinin 5 inci ilmi
İçtimainda okunan tebiğdir)

İdarehane : İstanbul - Şehzadebaşı , İstiklal lisesinde

İktisat Matbaası

تورك منطقچيلرى

استانبولده مدارس ثمانيه يعنى شيمدىكى تعبير ايله سكر فاكولته تاسيس ايدلدىكى وقت ، درس جدولنه منطوقده ادخال ايدلشدى . چونكه منطق تدريسى جائزמידر دكليدر؟ مسئلهسى چوقدن حل ايدلشدى . استانبولدن مقدم پايختمز اولان بروسده مناستر ، قاپليجه وييلديرم مدرسه لريله ادرنه نك اوچ شرفه لى ، اسكوبك اسحق پاشا مدرسه لرنده منطق اوقوتدرييلوردى . حتى مفتي الانام وفاضل بنام ملا خسرو فاتح سلطان محمدك امريله علامه رياضى نصيرالدين طوسى نك اساس الاقتباسنى فارسيدن عربجه يه ترجمه ايدوب طابعه علومه اهدا ايتشدى . بو كتابك مقدمه سنده حكمتك يعنى فلسفه نك بر نعمت ، وبونعمتك طوغرى يه ايناق ، طوغرى سوزى سويله مك وخيرى ايشله مكدن عبارت اولدينى تصريح ايدلشدى . واقعا اولجه معلم اول ارسططاليسك سكر كتابدن مركب اولان اورغانون ك برنجى كتابنده كي قاته غوريياسلرى يعنى اجناس عاليه يه داخل اولان مقولاتى متكلمين رد ايتدىكى ايچون سلف عندنده منطق معتبر دكلدى . آتجق مؤخر اكلن اسلام فيلسوفلرى بو مقولات بحثنى منطق دائره سى خارجه چيقاردقلرندن منطق تدريسنه موفق اولشلردى . حتى حجة الاسلام غزالى منطق بيلامه ين كيمسه نك علنده موثوقيت اولاماز ديمشدى . دهها صوكرالرى منطقك تحصيلى فرض كفايه اولديغنى بيله روايت ايتشلردى .

اسلام عالمده يتيشن منطقچيلرك باشنده اول خالص مخلص بر تورك اولان ابو نصر محمد بن طرخان فارابى كوربيورز . [وفاتى 339] فارابى كنديسندن اول يونانجه دن ترجمه ايدلش اولان منطق كتابلرني شرح وغوامض مهمه سنى حل ايتش ، فيلسوف العرب [الكندى] نك آكلايامادىنى نقطه لرى كوسترمش ، [وفاتى سنه 260] وهر ماده ده قياسك ناهل استعمال ايديله جكنى ايضاح ايتش ، افلاطون ايله ارسطو فلسفه لرى اوزرينه مهم اثرلر يازمش اولديغندن معلم ثانى ناميله بحق كسب شرف وامتياز ايتشدى . فارابى منطقى رئيس العلوم عد ايدردى . اونك وفاتندن 32 سنه صوكر ا طوغمش اولان ابن سينا سينا يده تورك عد ايدنلر وار . بن بوخصوصده قطعى برفكره مالك دكلم . [1] ابن سينا بوزلرجه آثارى ايچنده بالخاصه شفا سى ، نجاتى ، اشاراتى ، حكمت علائيه سى سايله سنده معلم ثالث وشيخ الرئيس عنوانلريله فلسفه عالمده تفرد ايتشدى . شفا يى بزم عالمراض بر [بحر خضم وقاموس محيط اعظم] عد ايدىورلر . ايشته بو فيلسوف ممتاز دخى منطقك خادم العلوم اولديغنى سويله مشدى .

[1] Farabi est d'origine turque, et Avicenne est plutôt persan.

ابن سینا اسلام عالمده فلسفه‌ی کالنه ایریشدیرمش و کندیسندن صوگرا کیمسه یرینی طوتامامشدی . بوجهتله صوگرا کلنلر اونک اثرلرینی تتبعدن باشقه برشی یاپامامشلردی . بونکله برابر، برحادثه فوق‌العاده او انکشافک دوامنه مانع اولمشدی . 599 سنه هجریه‌سنده قارا قوومدن خروج ایدن بویوک قا آن جنکیز خان جوشقون برسیل کی ممالک اسلامییه اوزرینه آقین ایدهرک ماورای‌النهری ، خوارزمی ، خراسانی ، قندهاری تخریب ، اهایلسنی قتل عام و بخارا ، سمرقند ، بلخ ، هرات کی بویوک شهرلری تملارینه قدر ییقیدیردینی وقت ، بوتون مدرسه ، کتبخانه ، رصدخانه‌لری ده احما ایتدیرمشدی . اونک حفیدی هلاکو خان دخی 656 سنه‌سنده بغدادی ضبط ایله بر میلونه یاقین اهایلسنی قتل عام ایتدیرمش و بغداد کتبخانه‌لرنده کی یوز بیکلرجه کتابی دجله‌یه آتدیرمشدی . بوتخریبات مدینت و علم ایچون ناقابل تعمیر بر فنانلی اولمشدی . واقعا هلاکو الموت قلعه‌سنده اسماعیل‌لرک الله محبوس اولان علامه مشهور نصیرالدین طوسی‌نی قورتاروب خدمتینه وحمایه‌سی آلتنه آلمش واونک مراغه‌ده پک معروف اولان رصدخانه‌سنی تأسیس ایلسنه مساعده ایتشدی . نصیرالدین ابن سینانک اشاراتی شرح ایتمش ، زمین عرض ایتدیکم کی منطقدن مستقلاً اساس الاقتباس‌نی یازمشدی . نصیرالدینک یتشدیردیکی کاتبی نامیه معروف نجم‌الدین عمر بن علی القزوینی « وفاتی 650 » ده منطقدن مختصر بر متن قلمه آلمشدی . کاتبی بو رساله‌سنی خواجه شمس‌الدین محمد نامنه تألیف ایتمش اولدیغندن اسمی شمسیه قویعشدی . ایشته عصرلرجه مدت بوتون مدرسه‌لرمرده متنی و شرحلری اوقونمش اولان [شمسیه] رساله‌سی بودر . فقط ییقیلیمش اولان او معظم مدینتک اسکی اقبال وشعشعه‌سی بو نشریات ایله ناصل عودت ایده‌یلیردی ؟ بونکله برابر ، دیگر بعض ارباب همت فضلا دخی عنعنه علمییه‌ی ادامه‌یه چالشمقندن خالی قالماملردی . بوهمتلك منطق جهته‌ده کی آثارینی شویله خلاصه ایده‌یلیرز ،

1 — قاضی سراج‌الدین محمود بن ابی بکر بن احمد الارموی [وفاتی 682 قونیه‌ده] نک بیان‌الحق ، مطالع الانوار ، و کتاب المناهج عنوانلی اثرلری هپ منطق اوزرینه‌در . بو کتابلرک اک مهی و مشهوری مطالعدر . بونک بر چوق شرحلری واردر . بونلرک اک مشهوری شمس‌الدین اصفهانی نکدر ، بوذاتک شرحی اوزرینه محمد شاه یوسف ابن الفناری نک ، قاره داوودک ، مصنفک حاشیه‌لری واردر . [سنه 674 — 749 مصرده] .

2 — افضل‌الدین محمد بن بابا نور الحونجی المصری - مصرده قاضی القضاة اولوب 641 ده وفات ایتمش اولان بو ذاتک تألیف ایتمش اولدینی کتاب الموجز ، کتاب الجمل ، کتاب کشف‌الاسرار ی هپ منطق اوزرینه‌در . « جمل » منظومدر : [فقال هذه جل تنضبط بها قواعد المنطق واحكامه] متعدد شرحلری واردر .

3 — قطب‌الدین الرازی التحتانی . — بو علامه براز اول بحث ایتدیکم مطالع ارموی‌نی شرح ایتمش و بونی ایلخانیه حکمدارلرندن سلطان خدا بنده نک و زراسندن غیاث‌الدین نامنه اتخاف ایلمشدی . بو شرح طلبه علوم آراسنده متداول ایدی . قطب‌الدین 766 سنه‌سنده دمشق‌الشامده ارتحال داربقا ایلشدی .

4 — مبارکشاه منطقی . — قطب‌الدین الرازی نک کوله‌سی ایدی . صوگرا اونی مکملاً اوقوتدیغندن مبارکشاه منطقی نامیه اشتهار ایتشدی .

5 — «صدر الشريعة» عبيد الله بن مسعود بن محمود صدر الدين المجبوبي الكرمانی (وفاتی 747) صدر الشريعة براز صوگرا بحث ایدہ حکم سید شریف قدر بزم علماض اوزرینه نفوذ اجرا ایتیش بر ذاتدر . اک مهم بر اثری «تعديل العلوم» ی در که بونک «تعديل الميزن» عنوانتی حائر قسمی منطقدن بحث ایدر . بزم عالمراض صدر الشريعة یی [امام هام و بحر ققام ، فخر العلماء الاعلام ، نتیجه اسلافه الکرام ، سلاله اجداده العظام] اولارق وصف ایتدکن صوگرا شویله دیورلر: [وفي نفس الامر مرحوم مبرور بر بحر زاخر ایدی که قراری ادراک اولتماز . وبر طور شاخ ایدی که آنک ذروه سنه ارتقایه یول بولتماز ایدی . فصل و تدقیقه آیت کبری و تحقیقه عروه وثقی ایدی] .

6 — ابن واصل محمد بن سالم الحموی [وفاتی 697 سنه سنی] ک نجبة العکری منطق اوزرینه در .

7 — کافیه جی محمد محی الدین . — بو ذات اصلاً بر غمه لیدر . مشهور سیوطی نک استاذی اولان بوتورک علامه سی 788 ده طوغمشدر ایران و تورکستانده کی عالمردن تدرس ایتدکن صوگرا مصره کیتیش واوراده کالات علمیه سنی بوتون مصر علماسنه تصدیق ایتدیرمشدر . سیوطی نک افاده سنه کوره کافیه جی علوم عقلیه ، ادبیه و شرعیه ده و بالخاصه جدل ، منطق ، فلسفه و هیئتده امام کبر ایدی . اونک حضورنده کیمسه بو علمردن آغزینی آچامازمش . کافیه جی نک پک چوق تصنیفاتی واردر . منطقدن باحث اثری ، «تهذیب المنطق» اوزرینه یازدینی شرحدر . [وفاتی 879 سنه سی] .

نهایت بوسایدیغم ذاتلرک فوقنده ظهور ایدن ایکی پک یوکسک عالم معارف اسلامیة عالمده یکی بردور آچمشدر . بونلرک بریسی سعدالدین ، ایکنجیسی سید شریفدر .

سعدالدین تفتازانی

خراسانک تمتازان کوینده 722 سنه هجریه سنده طوغمش اولان سعدالدین قوه فاطره نک نادراً یتشدیردیکی عالمردن بریسیدر . دها پک کنج یاشنده ایکن و سعت معلومات وجودت افکاریله امثاله تقدم ایدن سعدالدینی زماننک یکی بر صاحب قرانی اولان امیر تیمور کورکان حمایه سی آلتنه آلمشدی . تیمورک یاننده اونک قدر هیچ بر کیمسه نک مظهر رعایت والتفات اولمادیغنی سویلرلر .

سعدالدین علوم اسلامیة ایچون یکی بر دور آچمشدی . بوسیله کندیسندن اول کلن عالمده متقدمین ، کندیسندن صوگرا کلنلرده متأخرین اسمی ویرلشدر . بونکله برابر ، سعدالدینک مساعیسی دها زیاده علوم ادبیه و شرعیه یه مصروف اولدیغندن علوم فلسفیه ده اسکی رونق و انکشافی کوسترمه مشدی .

تفتازانی نک اثرلرندن کیمشوری اولان [مقاصد الطالبین] اصول دیندن یعنی علم کلامدندر . تفتازانی بونی 784 سنه سنده سمرقنده اکیال ایتشدی . علامه بو اثرینی بالذات شرح ایتیش و بونده علما آراسنده پک مشهور بر مسئله اولان [جذراصم] مغالطه سنی ایراد ایلشدی . بزم عالم آراسنده پک مهم بر مسئله واردر . حسن وقبح عقلمیدر ، شرعیمیدر معتزله بیلورزکه

بزم عقليه جيلرمزدر ، بونلر حسن وقبحك عقلی اولديغنه ذاهيدر. اشعربلر ايسه حسن وقبحك شرعی اولديغنی سويله مشلردی. بونلر مخالفلری اولان معتزله یی رد ایچون بوجذر اصم مغلطه سنی ایراد ایتشلردی. اگر حسن وقبح عقل اولسه یدی شی^۱ واحده متناهی اولان ایکی شیئك اجتماعی لازم کلیردی که بونك بطلانی آشکاردر دیعشلردی. آرقداشلرمزدن بریسی بومشله یی بالاطراف تدقیق و تحقیق ایدوب بوراده تفصیل ایتش اولسه یدی بزی پك زیاده مستفید ایتش اولوردی .

تفتازانیك اثرلری چوقدر. ازجمله خطیب دمشقك معانی وبیانه متعلق تلخیص المفتاحه یازدینی مطول ادبا آراسنده فوق العاده مشهوردر . فقط اونك موضوع بحث اولان منطقه عائد اثر مهمی [تهذیب المنطق والكلام] یدر . اسمندن ده آکلاشلور که بو کتابك برنجی قسمی منطق اوزرینه در برمن متین اولان بو کتاب بوتون شرق اسلام عالمده کی مدرسه لرده درحال یاییلمش و اوقودلغه باشلامشدی . براز اول بحث ایتدیکم کاتبی نك شمسیه سی ده علامه تفتازانیك همت قلمیه سنه مظهر اولارق شرح ایدلشدی .

[تفتازانی سمرقنده 792 ده وفات ایتش و جنازه سی سرخسده دفن ایدلشدر .]

سید شریف جرجانی

تفتازانیك معاصری ومانندی اولان سید شریف جرجانی استرآبادده 740 سنه سنده طوغمشدی تحصیلنی مصره کیدوب اکمال ایتش و براز اول بحث ایتدیکم مبارک شاه منطقیدن منطق اوقومشدی . تفتازانی کی تیمور کورکانك مظهر احترامی اولان و اونك حضورنده تفتازانی ایله بر چوق دفعه لر علمی مناقشه لرده بولونان سید شریفك اک مشهور اثری علم کلامك قاضی عضدالدین الایچی نك موافقی اوزرینه یازدینی شرحدر که بزم اک مهم فلسفه کتابعزدر . سید شریف منطقدن مستقلاً [غره] اسمنده بر اثر یازدینی کی شمسیه نك شرحی اوزرینه ده بر حاشیه سی واردر . مدرسه لرده بوکا [کوچوک حاشیه] دیرلردی .

ایشته تورکیه عالملری اوزرینه نفوذی جاری اولان بو ایکی علامه ایدی . تفتازانی تیمورلنك ایله برلکده تورکیه یه کلش و بزم عالملره کوروشه رک هپسنه غلبه ایتش اولدیغندن اونك تألیفاتی مدرسه تدریساتنده اساس اتخاذا یدلشدی شوخالده ایلک دورده کی عالملمز قارشیلرندده بالخاصه اثیرالدین الابهری نك ایساغوجیسیله کاتبی نك شمسیه سنی ، ارموی نك مطالعی و دیگر صایدیغ منطق کتابلرینی واستانبوله یرلشدکن صوکراده سعدالدین تفتازانی ایله سید شریفك کتابلرینی بولشلردی . شیمدی بزم عالملمزدن منطق کتابی یازمش اولانلری خبر ویرهیم .

ملافناری

بونلرک باشنده اول شمس الدین فناری یی کوریپورز . [751 - 834 بروسه ده] تحصیلنی مصرده اکمل الدین دن بتیرمش اولان ملافناری بروسه یه دوندیکی وقت عهدده سنه هم مناستر مدرسه سی مدرسلکی ، هم بروسه قاضیلکی و هم بوتون تورکیه نك مفتیالکی کی اوچ

مهم وظیفه ویرلشدی. فناری نك دیگر اثرلرندن بحث ایتمه جهکم: فقط اولك علم میزان یعنی منطقندن رساله اثیری به یازدینی شرحك عصرلرجه مدت مدرلرسه مننده اوقونمش اولدینی سویله مکه اکثفا ایده جهکم. فناری براز اول بحث ایتدیك قطبالدین رازی نك شرح شمسینه سنی ده شرح ایتشدی. سید شریفك حاشیه شمسینه سی اوزرینه ده بر حاشیه سی واردی. شمس الدین الفناری کالات علمیه سی سبیلله مصر علماسندن ابن حجر و سیوطی کبی پك معروف فاضللك صوك درجه مظهر احترامی اولشدی.

حضر بك :

اك بویوك بر تورك عالمی اولان حضر بك سیوریحصارلیدر [ولادی سنه سنده] اولامولانا یكادن تحصیل علوم ایتیش، صوگرا سیوریحصار مدرسه سنه معلم تعیین اولمشدی. بوندن صوگرا عربستاندن کلن بر عرب عالمیله بروسه ده پادشاه حضورنده یایدینی مباحثه ده عرب عالمه غلبه ایتدیکندن بروسه ده سلطانیه مدرسه سی مدرسلکنه ترفیعاً تعیین ایدلشدی. استانبولك فتحی اوزرینه ایلک قاضی اولان حضر بکدر. عقاید اسلامیه به متعلق قصیده نویه سی مشهوردر. حضر بك ارموی نك مطالعی عربجه دن فارسی لسانه فاتح سلطان محمدك اصله ترجمه ایتددر. [آياصوفیه 2486 - 2488] فقط تحف شی !

فاتح تفتازانی نك اساس الاقتباسی فارسیدن عربجه به ترجمه ایتدیردیکی حلاله بومطالعی ده حضر بکه عربیدن فارسی به ترجمه ایتدیرمش، نونك سببی آ کلایامادم.

[حضر بکک وفاتی استانبولده ۸۶۳ ، ایوبده مدفوندر] .

مصلح الدین قسطلانی ایله علی العربی ده حضر بکک تلامیذندندر.

خواجه زاده :

اسمی مصلح الدین ، شهرتی خواجه زاده ، چونکه بابایی بویوك بر تاجر ایدی . باباسك مسلکنی براقوب طریق علمه سالک اولمشدی . اکمال تحصیل ایتدکدن صوکره حضر بکک معیدی یعنی شمدیکی تعبیر ایله آسیستانی اولمشدی . خواجه زاده تورکیه نك اک بویوك فیلسوفلرندن صایله بیلیر . ابن رشدك تهافتی اوزرینه یازدینی تهافت اونك قدرت علمیه سنك برهان جایسیدر .

شرح موافقه حاشیه لر یازدینی کبی بیضاوینك طوابع متذنه ده مهم بر شرحی واردی .

[خواجه زاده نك وفاتی 893 ، بروسه ده]

بر آرقداشمز خواجه زاده نك کندی معاصرلرندن خطیب زاده ایله یایدینی مباحثه نك نهدن عبارت اولدینی تحقیق ایدوب بوراده یزه ایضاح ایتسه یدی پک متشکر اولوردق .

خیالی :

خواجه زاده نك معاصرلرندن اولان بویوك بر عالمده خیالیدر . بوده حضر نكک بروسه ده سلطانیه مدرسه سنده معیدی ایدی . مؤخرأ ازنیق مدرسه سنه مدرس اولان

خیالی نك ده حاشیه تجرید ایله حاشیه مقاصده تعلیقاتی واردر. دها باشقه اثرلری ده متداولدر.
[وفاتی 875] . 33 یاشنده

کوریلورکه بزم برنجی دورده کی عالمزمک همتری کندیلرندن اولجه یازلمش منطق کتابلری ترجمه و شرحدن ویا اوزرلرینه حاشیهلر یازمقدن عبارت قالمشدی . بونکله برابر اون برنجی عصردن بری بوهمتده کوشه مشدی . چونکه مدرسه لرمنده ریاضیه وعلوم عقلیه اعتباردن ساقط اولمشدی . بوسبیلله کاتب چلبی [میزانالحق] نده علوم عقلیه نك لزومی اثبات صیراسنده منطق دن ده بحث ایدرکن شوپله دیبور : [. . .] و بونلرده فکر و نظر طریقله بحث اولنوب فکرده خطادن عصمت مصلحتی ایچون قانون استدلال ونظری تدوین ایدوب نامنه « علم میزان و منطق » دیدیلر ، میزان و معیار علومدر. علامه سید جرجانی قولنجه برعالم که علمنی بو وزن و معیار ایله عیار ایله مهیه آنک علمنه اعتداد و اعتبار یوقدر . اول اجلدن اکثر محققین وجوبه ذاهب اولدیلر . و علم منطق مقصود بالذات دکدر . مقاصدی تحصیله وسیله و آلندر . مبدأ فطرتدن بری طوایف و امم بیننده قراردادده علوم ضروریه و حقیقیه و برهانیه در . [

ینه کاتب چلبی نك ویردیکی تفصیلاتدن آکلایورز که کندی زماننده کی عالمز درس او قودورکن شاید مسئله ده حکمت و ریاضیه تهتماس ایدن جهتلر وارسه جهللرندن بونلر فلسفه در دیوب اوراسنی آتلازلرلمش ..

شوالده بوندن اوتوز قرق سنه اولکی منطق و فلسفه ده کی هیچلکمزک سبیلرینی قولایجه آکلامش اولورز .

شیمدی صوک سنه لره قدر یازلمش اولان اثرلری صاباجم .

891 ده بروسه ده سلطانیه مدرسه سنده مدرس ایکن وفات ایتش اولان سینوبلی الیاسک شمسیه حاشیه سی ایله مقاصد تفتازانییه حاشیه لری ،

854 ده بروسه ده ییلدیرم مدرسه سنده مدرس ایکن وفات ایتش اولان قاره جه احمدک ، سید شریف ایله تفتازانی نك شمسیه شرحلرینه حاشیه لری ، رساله انیری شرحلرندن کاتبی نك شرحنه ده حاشیه یازمشدر .

893 ده شامده وفات ایتش اولان عینتابلی عبدالرحمنک شمسیه شرحی ،

948 ده بروسه ده وفات ایتش اولان مدرس ایزمیتلی قاره داوودک تصورات و تصدیقاتی اوزرینه حاشیه لری ایله شرح التهذیب اوزرینه حاشیه لری ، سید شریفک کوچوک حاشیه سی اوزرینه حاشیه سی ده واردر .

قاره داوود بروسه ده قاسم پاشا و قاپلیجه مدرسه لرنده ، طربزون مدرسه سنده وادرنه نك اوچ شرفه لی مدرسه سنده مدرسلک ایتدکن صوکرا استانبولده مدارس ثمانیه ده مدرسلک ایتشدی .

طاشکوپری زاده احمد افندی

احمد افندی سیدی افندی اوقومش و اجازت آلمش ، مسلک تدریسه کیرمش ؛

دیتوقه ده اوروج پاشا مدرسه سنه، 932 سنه سنده استانبولده حاجی حسین زاده مدرسه سنه،
۹۳۶ سنه سنده اسکوب، اسحق بك مدرسه سنه، 944 ده عتیق مصطفی پاشا مدرسه سنه
936 ده استانبولده مدارس عثمانیه تعیین اولمشدی .

احمد افندینك بر چوق مهم اثرلری وارد . منطقدن باحث اثری « الجامع » ی در .
[وفاتی استانبولده 961 سنه سنده]

1025 ده بوسنه ده کی آقحصارده وفات ایتش اولان حسن الكافی نك کافی المنطق

1024 ده وفات ایتش اولان عبدالرحیم شیروانی نك منطق رساله سی

1046 ده استانبولده وفات ایتش اولان حلب ملاغندن منفصل بوسنه لی علامك محمد بن
موسی نك شمسیه شرحی

قوله لی سکوتی محمد افندینك جامع الشروحي

1102 ده بلغرادده حربدن دونوشده شهیداً وفات ایتش اولان ایزمیری سلیمان افندینك
منطق رساله سی

1120 ده بروسه ده وفات ایتش اولان اسحق خواجه سی احمد افندینك تفتازانی نك
تهذیبه تعلیقاتی .

1143 ده استانبولده وفات ایتش اولان یانیه لی اسعد افندینك ترجمه لری :

بواسمه براز توقف ایده جکم ، بیلورزکه استانبولده نوشهرلی داماد ابراهیم پاشانك
دورنده علمی ترقی ایتدرمك ایچون پك چوق چالشمشدی . تجدد پرور و محب ترقیات اولان
بو صدراعظم عالم وادیبلری حمایه ایدر واونلری کتاب ترجمه سنه تشویق ایلردی . ابراهیم
پاشانك بو تشویقاتنه مظهر اولانلردن بریسی ده یانیه لی اسعد افندی ایدی . او زمانك
شیخ الاسلامی یکیشهرلی عبدالله افندی ده « ایوب سلطان » مدرسه سنده مدرس اولان
یانیه لی عالمی بو ایشه تشویق ایتشدی . بو رغبت اوزرینه یانیه لی اولارسططالیسك منطقنی
اوندن صوکرکا کتب ثمانیه سنی ، شارحی قاره فیه لی « یوانیس فوتینوس » ك آثارینه ده
مراجعت ایدرك متن یونانیسندن عربجه یه ترجمه ایتشدی .

[آیاصوفیه ده نومرو 2568]

اسعد افندی فارابی ایله ابن سینانك ترجمه لرده سقامت اولدیغنی سویله یور . یانیه لی عا
کاشکه بونلری تورکجه یازمش اولسایدی . فقط اووقت لسان تدریس عربجه ایدی . تورکجه ده
یازمش اولسه ینه عربجه تدریس ایدلمش اولاجقدی . ارسطونك منطق کتابلری بیلورزکه
شونلردر :

- 1 . قانه غوریاس یعنی مقولات
- 2 . پهری آرمیناس یعنی کتاب العبارة Pêri arminias
- 3 . برنجی آنالیتیک یعنی تحلیل القیاس Protera analitika
- 4 . ایسته را آنالیتی کا ، بو برهاندن باحثدر syllogisme

5. طوبىق يعنى جدل
6. سوفىسطيقا يعنى حكمة الموهه ياخودسفسطه « بهرى سوفىستيقون »
7. ره توربك يعنى خطابه
8. پوڤتېك يعنى شعر
- كتب ثانيه ده ارسطونك حكمت طبيغيه سيدر .
- اسعد افندى منطق دن (شرح الانوار) ى ده ترجمه ايتمشدى .
- اك مشهور رياضيه جيلر مزدن :
- كلنبوى اسماعيل افنديك برهاني .

1993 ده وفات ايتمش اولان سليمانيه مدرسى اسكدارلى مدراس جلب مصطفي افنديك برهان تمانع اوزرينه رساله سى ، اشكال اربعه اوزرينه رساله سى

1119 ده موستارده وفات ايتمش اولان موستارلى مصطفي افنديك شرح جديد عنوانيله معروف شمشيه شرحى

1149 ده اسكدارده وفات ايتمش اولان محمد امين افنديك قاره خليه حاشيه سيله اجزاي قضيه رساله سى مطبوع

1145 ده وفات ايتمش اولان مرعشلى ساچاقل زاده محمد افنديك منطق اوزرينه « تقرير القوانين » ايله عرائس اسمنده كى ايكي اثرى

1151 ده استانبولده وفات ايتمش اولان يكي شهر فنارلى ولي الدين بن مصطفي جارالله افنديك كتابى ، ولي افندى منلا فنارىك قواڤدى اوزرينه يازلمش آلتى مشهور حاشيه يى طويلامش اولنره كنديسى ده بر حاشيه علاوه ايتمش ، هېسنه بردن سياره سېعه اسمنى ويرمش . بو آلتى حاشيه شونلردر : 1 عبدالرحيم شروانىك حاشيه سى 2 حافظ عمادىك 3 كندى استادى عبدالرحمن الكردىك 4 فاضل مشهور شهرلى زادهك 5 طرسوسىك 6 مدقق مشهور قاره خليلك حاشيه لرى در . بونلردن اك اوزونى قاره خليلك ايتمش . فقط ولي افندى اونندن ده اوزون بر حاشيه يازمش اولديغنى سويله پور . (فوآدالفناريه) براز اول بحث ايتمش اولديغم (شمس الدين محمد الفنارى)ك ياخود قيصه به ملا فنارىك (ايساغوجى) رساله سى اوزرينه يازديغى شرحك اسميدر . ايساغوجى رساله سنه اثيرالدين مفضل بن عمر الاهرى طرفندن (وفاتى 700 سنه سنده) تأليف ايدلمش اولديغى ايجون رساله اثيره دى ديرلر . فنارىك شرحى اوزرينه يازلمش مشهور بر حاشيه ده (قول احمد كدر .

عريانى على افنديك شا كردى اولوب 1161 ده وفات ايتمش اولان بروسه لى عبدالرحمن رحىك منطق دن قول احمدك رساله سى اوزرينه حاشيه سى

بخارى شريفك شارح مشهورى آماسيه لى يوسف زاده عبدالله حلى افنديك قاره داوود اوزرينه حاشيه سى

1190 ده استانبولده وفات ايتمش اولان آلاشهرلى عثمان افنديك منطق رساله سى

1202 ده اسكدارده وفات ايتمش اولان اسپيرلى عمر افنديك لسان الانسان ايله معين الاخوانى .

1228 ده ينه اسكدارده وفات ايتمش اولان اخسخته لي عبدالله ضياءالدين افنديك
مباحج الاخوان و مناهج قوانين الميزاني

1222 ده مغنيساده وفات ايتمش اولان قاره محمود افنديك ايساغوجي شرحي مغني الطالبين
بورساله نك عباره سي قولاي اولديغندن طالبه آراسنده مشهور ايدي

1243 ده ادرنه ده وفات ايتمش اولان اسكيجي زاده علي مدحي افنديك ايساغوجي
شرحی .

1244 ده وفات ايتمش اولان فيلورينه لي منطق مصطفي افنديك شمسيه به نظيره سي

1258 ده وفات ايتمش اولان كونجي زاده قاسم افنديك رساله الحجه سي

1259 ده وفات ايتمش اولان قاره آغاجلي رشدي احمد افنديك ايساغوجي شرحي
تحفة الرشدي سي .

1265 ده وفات ايتمش اولان توقادلي سيد عمر بن صالح الفيضي افنديك ايساغوجي
شرحی (درالنجی) سی .

1259 ده ماردينه ده وفات ايتمش اولان ماردین مفتیسی سيد عبدالسلام افنديك
خلاصة المنطق

مرعشلي محمد افنديك عصمة الازهان في علم الميزاني ، سلامة القلوبی ، فتح البابي « ايساغوجي
شرحيدر »

1272 ده دكرزیده وفات ايتمش اولان عثمان عبدالمنان افنديك تهذيب المنطق شرحي
اولان خلاصة المنطق

1283 ده موغله ده وفات ايتمش اولان حاجي حمزه زاده محمد افنديك منطقده كي قياساره
دائر جدولی

1298 ده مدينه ده وفات ايتمش اولان شيخ الاسلام و فاضل بنام آقشهرلي حسن
افنديك عزيزه ايله بونك شرحي اولان يوسفیه سي و منظوم احكام مرعيه سي - خرپوطلي
يوسف شكري افنديك برهان كلنبوي شرحي اولان ناموس الايقاني

صوك منطق كتابلي ده شونلردر :

ذريعة الامتحان ، شمسيه شرحي ميزان الامتحان و ايساغوجي شرحي « بروسه لي احمد
صادق افنديكدر » وفاتي 1372

فناري شرحي خلاصة الميزان مؤلفي ادرنه مفتیسی محمد فوزي افندي .

غاية البيان في علم الميزان چركس شيخي زاده محمدتوفيق افندي « وفاتي 1319 » سيلكوتوك نك
نصورتاه دائر حاشيه لري اوزرينه حاشيه لر مؤلفي خرپوطلي عبدالحميد حمدي افندي ميزان الازهان
مؤلفي شيرواني خالص افندي « وفاتي 1331 » . تهذيب المنطق شرحي كوراني طه افندي « وفاتي
1302 » . برهان كلنبوي مترجمي خرپوت متصرفي عبدالنافع افندي - بوترجه بي صدراعظم

سعید پاشا سلطان حمید ثانی به عرض ایدوب طبعی ایچون اراده سنی آلمش و مترجه نشان ویردرمش . بونک اوزرینه ترجه طبع ایدلشد . فقط ظنمجه نریجه سی تورکجه سندن دها قولای آکلاشیلاجق .

میزان العدل مؤلفی انکلیزخواجه عبدالکریم افندی « وفاتی 1303 » . تصدیقات اوزرینه شرح مؤلفی کوردوسلی حاجی خلیل افندی « وفاتی 1291 » تورکجه (خلاصه منطق) ، دیاربکرلی سعید پاشا « وفاتی 1308 »

تورکجه مختصر منطق مؤلفی شیروانی احمد حمدی افندی « وفاتی 1308 »
بوصوک مؤلفلرک هپسنه فائق اولان نجه یکی حاشیه لر مؤلفی کایسلی خواجه زاده عبدالله انوری افندیدر . عمرینی منطق تدریساتنه صرف و 1303 ده وفات ایتش اولان بو استاد منطق عربجه لسانه مخصوص اولادیغنی اثباته چالشمش و کتابلرنده بیک ییلق اورنک مثاللرک یرینه یکی مثاللر ایراد ایتشدی .

صوک سنه لرک مهم بر منطق مؤلفی ده جودت پاشا صرحومدر . پاشانک اورتا مکتبلر ایچون یازمش اولدیغنی معیار سداد اسکی عربجه منطق کتابلرینک تورکجه اک کوزل بر خلاصه سیدر . جودت پاشا زاده سداد بکک (میزان العقول فی المنطق والاصول) ی ده آوروپا طرزنده یازمش ایلک منطق کتابمز اولق حیثیه حائر اهمیتدر .

بوصیراده چامیچ او هانس افندی زک ده مفتاح افنونندن بحث ایدلک لازمدر . آوروپا لسانلرندن ایلک ترجه ایدیلن منطق کتابی بودر و جدأ کوزلدر . کتابک باشنده اوزمانک اک بویوک عالمینک تقریضلری واردر . فقط غریب شی ، بوتقریضلرک هپسی عربجه ، بوندن باشقه هیچ بریسی مترجمک اسمنی ذکر ایتیه نور . بوتقریضلری بازان حضرتلر غالباً عربجه یازمقله قدرت علمیه لرینی کوسترمک ایسته مشلر . اوندن صوکره بر ارمنی نک کوزل بر منطق کتابی یازمه سنی غالباً چکه مه مشلر ، یاخود ناصل اولور بر خرستیان منطق یازمش بو تعصبلرینه طوقنمش ؟ بیامک مترجمک اسمنی صاقلامنی باشقه درلو تاویل ممکنیدر ؟

سزه شمدی برده منظوم منطقدن بحث ایدیم . ظن ایدرسه م مؤلف بونی طلبه نک سهولتله از برله یه بیلمسی ایچون یامش . اساساً عربجه ده منظوم منطقلر واردر ابن سینانک ارجوزه سی ، وسلم کی . تورکجه منظوم منطقک نمونه اولارق بعض پارچه لرینی کوستریم .

[منطق الطیر]

حق عرفان منطق عرفانه موقوف اولدی تا . بو حکم طی وسائله ایدر عرض لقا ایشه واجه درسکا میزان تحصیل ایلک . جائز اولماز چونکه موقوف علیهی بیله مه مک بیلمه یه نک ایلر عرفانی قبول شک و ظن . اولور او کرداب تقلیدده کرفتار محن همده جمله علمه معیار اولدیغندن بیعناد . اولمادی بر مسئله یه عقلاً آنسز اعتماد بلکه ادنی بر خصوصده آکا محتاج درکشی . نیک و بدی بر برندن فرقدن آنک هر ایشی

بوندن صوڪرا منطقك اوصافي ايجون شويله دينيور :

وصفیدر اولق آنك منسوب ذات ویا عرض . دائماً موضوعله غایتدر آنلردن غرض
اولمادی ماهیتی بر علمك آنلردن بری . بربرندن فصل ایدر انواع علمی هربری
طالب و مطلوبی اجمال اوزره آنلردن مفید . ممکن اولماز اولماق آنلردن اخوان مستفید
دیكله علم منطقك ماهیتی بی تعب و غم . بحث عن الاحوال تصدیق و تصوردر نم
دیندی محصوراتی تحقیقه قضا یا مطلقاً . یا حقیقه اولور یا خارجیه دائماً
اولدی حکم اولده افراد مقدر اوزره هم . خارجاً موجود و معدوم اولمسی بردر نم

ایساغوجی نه ایمش ؟

جنس و فصل و نوع و خاص و عرض عام
جمله را ایساغوجی کردند نام

شو ویردیکم ایضاحات اوزرینه حکم ایده بیلیرزکه بزده منطق اوزرینه مهم بر کتاب
یازله مشدر . فی الحقیقه دیگر علملر اوزرینه ده اساسلی و مهم بر کتابمز اولمايخه منطقدن
اولله بر اثر ناصل وجوده کله بیایدی ؟ فضله اولارق بویوک ادیلمرزدن بعضیلری خلق
حکمت و فلسفه دن صوغوتمغه چالیشمشرلردی . مثلاً : نابی باقکز نه دییور :

اولله بر علمه چالشکم مطلق . آتی بر سز بيله سز بردخی حق
حکمت و فلسفه دن ایله حذر . اولیا نسخه سنه ایله نظر
نفس بأك عزیزان طریق . ایدر انسانی قرین تحقیق

تمنی :.....

قازان علماسندن شهاب الدین صراجانی اسمنده بر ذات واردی . بو ذات [وفیه الاسلاف]
اسمنده مهم و عربجه بر اثر یازمشدی . بونده منطق بمحنده متأخرینی شدتله تنقید ایدیور .
حقیقت و حکمتی آکلما مشلر و بوسبيله علمك رکودتنه سبب اولمشر دییور . صراجانی نك بو
مطالعه سنی بنده کزده قبول ایدیورم . متأخرین علما حقیقه ذهنلری اویشدور مشلر و علمی
طورغون بر حالده بر اقمشرلردی . هله بزده بوسبوتون سوندور مشلردی . بو جهتله فلسفه یه
منسوب کنج آرقدا مشلر مزك فوق العاده مساعی صرفیله کتبخانه عرفانمزی فائده لی ، جدی
و معظم فلسفی اثرلره دولدرمالرینی تمنی ایدرم .

منطق کتابلرنجه ده تصادف ایتدیکم غریب و کولونج بریا ککشلنی بوراده نمونه اولارق
کوسترمك ایسته پورم . بو نمونه یی (اسکلب) لی نك منطق کتاسندن چقارییورم . کتاب کوپرلی
کتبخانه سمنده عاصم بکک کتابلری آراسنده و 271 نومرو ایله مقیددر . بو کتاب لسان
یونانیده مدخل معناسنه کلن (ایساغوجی) ايجون باقکز نه عجایب تأویللرده بولنش :
[پس ایساغوجی ، معلوم اولاکه منطق زبان سریانیدن لسان عربی یه ترجمه ایدن حکیمك اسمیدر .

بوتقدیر اوزره مدونه مدونك اسميله تسمیه قیلندن مجاز مرسلدر ، یاخود عرف منقولدر .
بووجه ، علامه فخرالدین رازی حضرتلرندن منقولدر . یاخود ایساغوجی مترجم حکیمک تعلیم
ایندیکی پسروغلامک اسمیدرکه هرآن تعلیم و خطاب وقتنده : یا ایساغوجی ، الکلام کذا
و کذا دیردی . بوتقدیرجه متعلمک اسميله مایتعلم به اولان شیئه تسمیه قیلندندر ینه مجاز
مرسلدر ، یاخود عرف خاصدر . بووجه حکمة العین شارحی مولانا مبارکشاه حضرتلرندن
منقولدر . انلر دخی مولانا قطب الشیرازی الاکبر حضرتلرندن نقل ایدرلر . یاخود ایساغوجی
زبان سریانیده اوچ لفظدن مرکبدر اولکیسی ایسی که ضمیر خطابدر ، عربده انت کی ،
ایکنجیسی اُغوکه ضمیر متکلم وحدهدر ، عربیده انا کی . اوچنجیسی أُجی ، اصلنده اُکی
ایدی ، کافک جیمه قرب محرجی اولدیغندن کاف جیمه قلب اولنوب اولنده اولان همزه دخی
علی غیر القیاس اسقاط اولنوب جی اولدی . بوتقدیر اوزره معلم و متعلم و تعلم کاهدن عبارت
اولدی . بعده مترجم حکیم علم منطقه نام وضع ایلدی . و يعرف وجه التسمیه بنا ذکرنا
اولا ، یاخود ایساغوجی زبان سریانیده بش ورقلی بر غنجهنك اسمیدر ، بعده علم منطقدن
جزء اولان کلیات خمسة تسمیه اولندی .]